

12. Корнута Л.М. Теоретичний та практичний аналіз підстав дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2012. Вип. 19. Т. 3. С. 141-144.

13. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-IV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. Ст. 197.

УДК 349.2

Лозовой С. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права
Національного юридичного університету України
імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКА ПРОКУРАТУРИ ЯК СУБ'ЄКТА ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

У статті розглянуто актуальні питання теорії правового статусу спеціальних суб'єктів трудового права, зокрема, прокурорських працівників, проаналізовано вітчизняне законодавство з порушеної проблематики та погляди науковців. У підсумку, зроблено важливі висновки, які мають значення для правозастосовної практики.

Ключові слова: прокурорський працівник, правовий статус, спеціальний суб'єкт трудового права, службові обов'язки, трудові правовідносини.

Лозовой С. В. Правовой статус работника прокуратуры как субъекта трудовых правоотношений.

В статье рассмотрены актуальные вопросы теории правового статуса специальных субъектов трудового права, а именно прокурорских работников, проанализированы отечественное законодательство по данной проблематике и взгляды ученых. В итоге, сделаны важные выводы, имеющие значение для правоприменительной практики.

Ключевые слова: прокурорский работник, правовой статус, специальный субъект трудового права, служебные обязанности.

Lozovoi S. Legal status of prosecutor as a subject of employment relations

Problem setting. Changes in national strategy in Ukraine within the prosecutor legislative establishment, its place in the system of law enforcement authorities lead to the emergence of new outstanding issues related to the legal prosecutor status as a subject of employment relations. So far, one of the debating points is the separation of the administrative and labor legal relationships within the prosecutor activity as a prosecutor is the subject not only of labor, but also administrative legal relations related to the direct execution of the powers of representatives of the State.

Theoretical insights and problem analysis related to the prosecutor's legal status as a subject of employment relations represent an issue of great practical significance. Having addressed the issues, it will be possible to sophisticate the legal norms and regulations in connection with the activities of authorized bodies aimed at avoiding the settlement of labor disputes.

Article's main body. Consider the relevant issues of the legal status of prosecutor as a subject of employment relations.

Conclusions and prospects for the development. Summarizing above-mentioned, we can draw the following important conclusions that are of relevance to the law-making process and law enforcement practice.

A special prosecutors' legal status as the subjects of employment relations is inextricably linked to the existence of special legal regulations of such labor relationship at the level of general legal regulations.

An integral part of the special legal status of prosecutors is, primarily, their special labor and legal capacity characterized by the following: Ukrainian citizenship, a higher legal education, the absence of other employment relations as well as his/her compliance with other restrictions as to the part-time work and other activities stipulated in anti-corruption laws, non-alignment to any political party, clean record and absence of administrative proceedings for committing a corruption offense, availability of certain labor experience,

proficiency in the State language, not being legally limited or legally incapable by court, absence of diseases that impede to perform the prosecutor's duties as well as characteristics that limit his/her right to hold the prosecutor's office according to the Lustration Law of Ukraine, moral virtues.

The prosecutors' labor rights and duties are being regulated both by common regulatory legal acts within the employment relations (The Labor Code of Ukraine and the following special regulatory legal acts: Law of Ukraine "On Office of Public Prosecutor", rules for internal labor order of the relevant prosecutor's office).

The prosecutors' labor rights and duties may be divided into common (applied to the all employees) and special that relate to prosecutors as well as the scope of the labor activities performed.

Key words: *prosecutor, legal status, special subject of labor law, official functions, labor legal relationships.*

Постановка проблеми. Зміна держаної стратегії в Україні щодо системи органів прокуратури, її місця в системі правозастосовувальних органів призводить до того, що з'являються нові невирішені питання, пов'язані з правовим статусом працівника прокуратури як спеціального суб'єкта трудових правовідносин. Одним із дискусійних питань на сьогодні є розмежування адміністративних та трудових правовідносин в діяльності прокурорських працівників, оскільки працівник прокуратури є суб'єктом не тільки трудових, а й адміністративних правовідносин, пов'язаних з безпосереднім виконанням повноважень представника держави.

Це питання набуває ще більшої актуальності в умовах прийняття нового Трудового кодексу України, при розробці якого слід приділити увагу нормам, регулюючим діяльність спеціальних суб'єктів трудового права, оскільки цей інститут трудового права видається доволі дискусійним при розв'язанні трудових спорів.

Теоретична розробка та аналіз проблем, пов'язаних з правовим статусом працівника прокуратури як суб'єкта трудового права має велике практичне значення. Розв'язання цих проблем дозволить удосконалити правові норми, регулюючі питання пов'язані з діяльністю уповноважених органів, що мають на меті застосування відповідного законодавства та розв'язання трудових спорів.

Мета даної статті розглянути актуальні питання правового статусу працівника прокуратури як спеціального суб'єкта трудових правовідносин.

Об'єктом даного дослідження виступили суспільні відносини, що виникають як у зв'язку із проходженням служби працівника прокуратури так і його правами та обов'язками як суб'єкта трудового права.

Предметом дослідження послужила система правових норм, що регламентують питання, пов'язані з правовим статусом працівника прокуратури як спеціального суб'єкта трудових правовідносин.

Аналіз останніх досліджень. Окремим питанням правового статусу працівників прокуратури приділяли увагу у своїх наукових працях такі вітчизняні учені-правознавці, як М. І. Іншин, О. І. Процевський, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко, А. В. Акуліч, та ін.

Виклад основного матеріалу. Статтею 15 Закону України «Про прокуратуру» наведено повний перелік прокурорів органів прокуратури. Системний аналіз змісту положень даного Закону, дозволяє дійти висновку що, до категорії «працівник органу прокуратури», відносяться прокурори, військові прокурори, державні службовці та інші працівники (ст. 14), [10]. Також, можна стверджувати, що поняття «працівник прокуратури» та «прокурор» за обсягом є ідентичними та охоплюють осіб, що виконують функції органів прокуратури в межах повноважень, визначених спеціальним законодавством.

Однак, зазначений Закон не наводить визначення власно прокурора або працівника прокуратури як суб'єкта трудових правовідносин. Зазначена прогалина в правовому регулюванні цієї групи відносин існує зараз, та існувала раніше. Це питання було докладно проаналізовано в дисертаційному дослідженні К. О. Кизименко. Дослідниця пропонує більш детально розкрити поняття «прокурор», включивши в його тлумачення не тільки перелік посад, а й загальноправові характеристики прокурора як суб'єкта правовідносин, підкресливши, зокрема, що ця фізична особа, яка перебуває на постійній основі на службі в органах прокуратури, прийнята на роботу в установленому законом порядку, виконує покладені на неї обов'язки, має права, передбачені чинним Законом «Про прокуратуру» та нормативними актами Генеральної прокуратури України, та має обов'язком вирішувати покладені на органи прокуратури завдання. Також К. О. Кизименко пропонує розмежовувати поняття «прокурорський працівник», як особу, яка виконує завдання, покладені на органи прокуратури, та

«працівник прокуратури», як особу, яка перебуває у трудових відносинах з органом прокуратури, працює на підставі укладеного трудового договору, але не є прокурорським працівником [7, с. 8-9]. Ця позиція є послідовною, обґрунтованою, але виключно теоретичною і такою, що не відповідає приписам спеціального законодавства про прокуратуру, чинного на даний момент. Отже, в нашому дослідженні під поняттям «працівниками прокуратури» слід вважати саме осіб, перелічених в ст. 15 Закону України «Про прокуратуру».

Системний аналіз зазначеного Закону дозволяє стверджувати, що реалізація працівниками прокуратури своїх повноважень здійснюється на підставі трудового договору. Це означає, що свої повноваження вони здійснюють в рамках саме трудових правовідносин. Проте через специфіку функцій, які виконують працівники органів прокуратури, їх правовий статус як суб'єктів трудових правовідносин має певні особливості. Слід враховувати, що працівники прокуратури виступають суб'єктами не тільки трудових, а й адміністративних відносин, пов'язаних з безпосереднім виконанням ними повноважень представників держави, на що звертає увагу А. В. Акуліч. Він підкреслює, що поява правового статусу працівника прокуратури є наслідком виникнення саме трудових, а не адміністративних правовідносин. При цьому констатація факту появи перших не заперечує можливості виникнення інших, оскільки вони можуть існувати паралельно. У такому випадку правовідносини, учасником яких є прокурорсько-слідчий працівник, за своїм характером є дуальними. З одного боку, кандидат на посаду набуває статусу працівника, з іншого – державного службовця. Вступаючи на службу до органів прокуратури, фізична особа набуває статусу сторони трудових правовідносин – працівника, який здійснює діяльність з виконання завдань і функцій держави, що мають ознаки державного управління [3, с. 7].

Як зазначає А. В. Андрушко, адміністративно-правові норми окреслюють коло прав та обов'язків державного службовця як особи, яка провадить діяльність з практичного виконання завдань та функцій держави, а норми трудові – як суб'єкта трудових правовідносин. Проте виконання державним службовцем управлінських функцій є можливим тільки після вступу у трудові правовідносини з відповідним органом державної служби [4, с. 6].

Таким чином, особливого значення набуває встановлення характеристик правового статусу працівника прокуратури як суб'єкта трудових правовідносин, оскільки саме набуття цього статусу надає йому можливість реалізовувати свої конституційні обов'язки. Теорія трудового права розглядає декілька підходів до категорії «правового статусу». Так, С. М. Прилипко та О. М. Ярошенко під цим поняттям розуміють визначений правовими нормами стан суб'єкта права, що відображає його становище у взаємовідносинах із іншими суб'єктами. Елементами його змісту є правосуб'єктність та юридичні права й обов'язки [16, с. 116]. І. І. Шамшина називає правовим статусом законодавчо закріплений стан особи в системі права, вихідне її становище щодо інших суб'єктів і можливі напрями дій у сфері суспільних відносин. Основними елементами правового статусу вона вважає правосуб'єктність, права та обов'язки особи [17, с. 391].

Аналіз вказаних елементів правового статусу працівника прокуратури потрібно визначати у динамічному зв'язку з трудовими правовідносинами в яких беруть участь ці працівники. С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко, І. П. Жигалкін, В. А. Прудников вважають, що правовідносинами у сфері трудового права є відносини між суб'єктами останнього, врегульовані його нормами та полягають у взаємозв'язку суб'єктивних трудових прав та юридичних обов'язків, передбачених правовими нормами. Під трудовими правовідносинами ними розуміються добровільні вольові відносини працівника з роботодавцем у сфері застосування й реалізації праці, що виражаються у взаємних суб'єктивних правах та обов'язках, визначених законодавством чи трудовим договором [16, с. 179].

В. І. Прокопенко називає трудовими правовідносинами двосторонні відносини працівника з власником або створеним ним підприємством з виконання роботи за обумовленою спеціальністю, кваліфікацією або посадою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, що виступають формою закріплення суб'єктивних трудових прав і обов'язків [11, с. 181].

М. І. Іншин та В. І. Щербина під трудовими правовідносинами розуміють суспільні зв'язки, які виникають між працівником і роботодавцем з приводу реалізації першим своєї здібності до продуктивної праці і які врегульовані нормами трудового права, а їх учасники виступають у ролі носіїв суб'єктивних прав і юридичних обов'язків [6, с. 125].

На думку В. О. Процевського, для виникнення трудових правовідносин необхідні норма права і людина, яка реалізує свою здатність до праці і цю правову норму [12, с. 62].

З огляду на дефініції вищевказаного поняття, можна стверджувати, що трудовими правовідносинами є відносини, що виникають на підставі трудового договору, та врегульовані нормами трудового права.

Як уже згадувалося раніше, правовідносини, в рамках яких працівники прокуратури реалізують свої трудові права та обов'язки, виникають на підставі трудового договору та регулюються Кодексом законів про працю України, а також іншими загальними нормативно-правовими актами у сфері праці поряд із спеціальними нормативно-правовими актами щодо регламентації трудової діяльності саме працівників прокуратури. У зв'язку із цим можна дійти висновку про наявність спеціального правового статусу працівників прокуратури як суб'єктів трудових правовідносин. Як зазначають С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко, І. П. Жигалкін і В. А. Прудников, важливою, навіть необхідною передумовою участі працівників і роботодавців у правовідносинах є наявність трудової правосуб'єктності [16, с.181]. А. М. Слюсар зауважує, що правосуб'єктність є передумовою правового статусу суб'єкта права, й показує його здатність до свідомої поведінки в межах цього статусу [14, с. 273].

У загальній теорії права під терміном «правосуб'єктність» розуміється здатність особи бути суб'єктом права; завдяки правосуб'єктності особа як суб'єкт права здатна бути учасником правовідносин [15, с. 235]. Представники теорії трудового права по-різному формулюють правосуб'єктність учасника трудових правовідносин. В. М. Меліхов, М. М. Могілатов і К. К. Кузнецов звертають увагу на те, що в трудовому праві, на відміну від цивільного, особа визнається одночасно правоздатною та дієздатною. Тому й мова йде про праводієздатність (правосуб'єктність) як єдину властивість громадянина бути суб'єктом трудових правовідносин, тобто вступати в останні, змінювати та припиняти їх [2, с. 5].

Вирізняється трудова правосуб'єктність загальна та спеціальна. Ще М. Г. Александров застерігав, що від трудової праводієздатності загальної потрібно відрізнити спеціальну трудову праводієздатність, наявність якої необхідна для вступу в деякі трудові правовідносини специфічного характеру [1, с. 193]. На переконання О. І. Процевського, слід розмежовувати зміст права особи обіймати посаду у державній службі, і органах місцевого самоврядування і умови реалізації цього права [13, с. 33]. І. І. Шамшина під спеціальною трудовою правосуб'єктністю розуміє визнану законом здатність фізичної особи, яка має загальну трудову правосуб'єктність, при дотриманні встановлених вимог щодо стану здоров'я та/чи віку або громадянства займатися особливими видами трудової діяльності [17, с. 395].

Існування загальної та спеціальної трудової правосуб'єктності теоретики трудового права пояснюють, зокрема, диференціацією правової регламентації трудових відносин (наприклад, З. С. Галаван) [5, с. 9]. Приміром, Н. М. Лукашева пропонує поділяти всі вимоги до працівників на професійні, до стану здоров'я та ін. [9, с. 7]. До інших вимог вона, зокрема, відносить: вимоги моральні, ті що, пов'язані з необхідністю довіряти працівникові, вимоги до віку працівників, до громадянства і проживання в Україні; до наявності дієздатності та відсутності її обмежень, до володіння правом голосу; вимога до відсутності судимості [9, с. 11–13].

Виявлення ж ознак спеціальної правосуб'єктності певної категорії працівників є шляхом дослідження законодавчих приписів у відповідній сфері. Так, у результаті комплексного аналізу положень чинного законодавства України можна стверджувати, що трудова правосуб'єктність осіб, які бажають набути статусу працівника прокуратури, охоплюють нижченаведені ознаки: Громадянство України. Вища юридична освіта. Неперебування особи в інших трудових правовідносинах та дотримання існуючих обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначеними в антикорупційному законодавстві. Ці приписи забороняють працівникам прокуратури займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики зі спорту). Невходження особи до складу політичної партії. Відсутність судимості та непритягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення. Наявність дворічного юридичного стажу. Володіння державною мовою. Невизнання особи судом обмежено дієздатною або недієздатною. Відсутність захворювань, що перешкоджають виконанню обов'язків прокурора. Відсутність в особі характеристик, які є обмеженням для зайняття нею посади прокурора за Законом України «Про очищення влади». Добросесність. У зв'язку із цим можна стверджувати про існування ще однієї ознаки спеціальної трудової правосуб'єктності працівників прокуратури – добросесність. З метою сприяння утвердженню таких особистих якостей працівників прокуратури, як неупередженість, чесність, порядність, здатність протистояти намаганням неправомірного впливу на службову діяльність, було розроблено і Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Цей документ перелічує основні принципи і

моральні норми, якими необхідно керуватися працівникам прокуратури як при виконанні своїх службових обов'язків, так і поза службою [8]. З наведеного випливає необхідність розробки Методики перевірки наявності в особи, що бажає стати працівником прокуратури моральних якостей, що свідчать про її добросовісність з залученням спеціалістів у сфері психології.

Чинним Законом України «Про прокуратуру» виділяються додаткові ознаки трудової правосуб'єктності для окремих груп працівників прокуратури, зокрема, для працівників військової прокуратури, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури й Генерального прокурора. Розглянемо такі ознаки окремо. Відповідно до ст. 40 чинного Закону України «Про прокуратуру» ознаками трудової правосуб'єктності Генерального прокурора України є:

- вища освіта;
- стаж роботи в галузі права або досвід роботи у законодавчому та/або правоохоронному органі не менше 5-ти років;
- володіння державною мовою;
- високі морально-ділові, професійні якості та організаторські здібності;
- повна цивільна дієздатність особи;
- відсутність захворювання, що перешкоджає виконанню обов'язків прокурора;
- відсутність незнятої чи непогашеної судимості або адміністративного стягнення за вчинення корупційного правопорушення.

На підставі аналізу викладеного можна визначити ознаки спеціальної правосуб'єктності працівників прокуратури, що впливають зі змісту чинного законодавства України у досліджуваній царині, а саме: громадянство України, вища юридична освіта, непереребування особи в інших трудових правовідносинах та дотримання існуючих обмежень щодо сумісництва та суміщення посади з іншими видами діяльності, визначеними в антикорупційному законодавстві, невходження особи до складу будь-якої політичної партії, відсутність судимості й факту притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, наявність певного стажу, володіння державною мовою, невизнання особи судом обмежено дієздатною або недієздатною, відсутність захворювань, що перешкоджають виконанню обов'язків прокурора, а також характеристик, що обмежують зайняття посади прокурора відповідно до Закону України «Про очищення влади», добросовісність.

Додаткові ознаки трудової правосуб'єктності існують і для прокурорів військових прокуратур, прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Генерального прокурора України.

Висновок. Підсумовуючи викладене, можемо зробити такі важливі висновки, які мають певне значення для законотворчої та правозастосовної практики.

1. Спеціальний правовий статус працівників прокуратури як суб'єктів трудових правовідносин обумовлений наявністю спеціального правового регулювання цієї групи трудових правовідносин на рівні із загальним правовим регулюванням.

2. Складовою спеціального правового статусу працівників прокуратури є, у першу чергу, наявність у них спеціальної трудової правосуб'єктності, ознаками якої є: громадянство України, вища юридична освіта, непереребування особи в інших трудових правовідносинах та дотримання інших обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, встановленими в антикорупційному законодавстві, невходження особи до складу політичної партії, відсутність судимості та непритягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, наявність певного стажу, володіння державною мовою, невизнання особи судом обмежено дієздатною або недієздатною, відсутність захворювань, що перешкоджають виконанню обов'язків прокурора, а також характеристик, що обмежують право зайняття посади прокурора відповідно до Закону України «Про очищення влади», добросовісність.

3. Трудові права й обов'язки працівників прокуратури регламентуються як загальними нормативно-правовими актами у сфері трудових відносин (Кодекс законів про працю України, так і спеціальними нормативно-правовими актами: Закон України «Про прокуратуру», правила внутрішнього трудового розпорядку відповідної прокуратури).

4. Трудові права та обов'язки працівників органів прокуратури можна поділити на загальні, властиві всім працівникам, та спеціальні, що стосуються тільки працівників прокуратури та характеру виконуваної ними роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александров Н. Г. Трудовое правоотношение : монография. Москва : Юрид. изд-во. МЮ СССР, 1948. 336 с.

2. Мелихов В. М., Могилатов Н. Н., Кузнецов К. К. Следователь и трудовое правоотношение : учеб. пособие. Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1986. 44 с.
3. Акуліч А. В. Особливості правового статусу працівника прокуратури як суб'єкта трудового права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Східноук. нац. ун-т. ім. В. Даля. Луганськ, 2010. 19 с.
4. Андрушко А. В. Виникнення трудових правовідносин з державними службовцями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2002. 20 с.
5. Галаван З. С. Особливості правового регулювання праці слідчих ОБС як суб'єктів трудового права України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Східноук. нац. ун-т. ім. В. Даля. Луганськ, 2009. 18 с.
6. Іншин М. І., Щербина В. І. Трудове право України : підруч. Харків : Діа плюс, 2014. 500 с.
7. Кизищенко К. О. Правове регулювання трудових відносин прокурорських працівників в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / ІДП ім. В. М. Корецького. Київ, 2012. 20 с.
8. Про затвердження Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури : наказ Ген. прокуратури України від 28 листоп. 2012 р. № 123. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992
9. Лукашева Н. М. Вимоги до працівників за трудовим правом України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2007. 20 с.
10. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
11. Прокопенко В. І. Трудове право України : підруч. Харків : Консум, 2002. 528 с.
12. Процевський В. О. Трудове право України : навч. посіб. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2006. 264 с.
13. Процевський О. І. Заборона примусової праці як складова принципу свободи праці. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. 2014. Вип. 22. С. 30–40.
14. Слюсар А. М. Правовий статус суб'єктів трудового права України: теоретико-правовий аспект : монографія. Харків : ФІНН, 2011. 336 с.
15. Петришин О. В., Погребняк С. П., Смородинський В. С. Теорія держави і права : підруч. / за ред. О. В. Петришина. Харків : Право, 2014. 368 с.
16. Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Жигалкін І. П., Прудников В. А. Трудове право України : підруч. Харків : Право, 2014. 760 с.
17. Шамшина І. І. Суб'єкти трудового права: правове регулювання в умовах ринкових відносин : монографія. Луганськ : Вид-во «Література», 2010. 448 с.

УДК 349.2

Лукаш С.С.,

доктор юридичних наук, професор,

директор Сумської філії

Харківського національного університету

внутрішніх справ

ШАТАТНИЙ РОЗПИС У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ТРУДОВОГО ПРАВА

У статті досліджено правове регулювання штатного розпису, як одного з видів локального регулювання трудових відносин на підприємствах, в установах, організаціях. Визначено поняття та зміст штатного розпису. З'ясовано місце та значення штатного розпису в системі джерел трудового права.

Ключові слова: штатний розпис, штат, розпис, локальні (внутрішні) нормативні акти, джерела трудового права.

Лукаш С.С. Штатное расписание в системе источников трудового права.

В статье исследовано правовое регулирование штатного расписания, как одного из видов локального регулирования трудовых отношений на предприятиях, в учреждениях, организациях. Определено понятие и содержание штатного расписания. Выяснено место и значение штатного